

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וישב
כסלו ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

מי תיקן את נוסח על הנסים בחנוכה, ומי את הנוסח בפורים.

ביאור תוספת המלים "ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטיהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול" המצוי בנוסח על הנסים בעדות האחרות, ומדוע חכמי תימן לא קבעו להוסיף זאת בנוסח למרות שישנם דברים שהוסיפו מנוסחאות הספרדים בתפילה. מה פירוש והדליקו נרות "בחצרות קדשך", הרי מדליקים את המנורה בהיכל, ולא בעזרה של בית המקדש?

למה לא מוזכר בנוסח על הנסים נס פך השמן, כמו גם בספרי החשמונאים וכו' שלא הזכירו זאת.

תשובה לשואל האם בלימוד ענייני דרבנן, כגון הסוגיא במסכת שבת בענייני חנוכה או הלכות חנוכה, מקיימים מצוות תלמוד תורה מדאורייתא או מדרבנן, למרות שחנוכה רק מדרבנן.

תשובה לשואל בעניין הבלבול הקיים בקרב מתחזקים ובעלי תשובה לגבי דרך לימוד התורה וקיום המצוות, וכן הנהגות אחרות וכו'.

דברי מרן שליט"א בשבח ההוצאה המחודשת של סדרת הספרים שלחן ערוך המקוצר ח' חלקים שיצ"ל השבוע במהדורא מוקטנת, לעילוי נשמת הרה"ג עמנואל בשארי זצ"ל מנכ"ל מכון פעולת צדיק.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 573

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לרפואת ולהצלחת הדרך הנימול יוסף הי"ו,
בן ידידנו הרב אהרן חיים שליט"א מהעיר צפת ת"ו.
ולרפואת ולהצלחת היולדת נות'ביתו מרת סמדר בת הרב ידידיה שתח"י.
בעבור שהתנדבו למוסדות יד מהרי"ץ.
המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה וזק יצילם, ויחזקם
ויאמצם בקו הבריאות, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לרפואת ולהצלחת הדרך הנימול יוסף הי"ו, בן ידידנו הרב אהרן חיים שליט"א מהעיר צפת ת"ו.

מן השמים יצא הדבר, כי יש לי מכתב עם שאלות מעניינות שהוא שלח אלי, ובדיוק חשבתי לדבר על כך היום בעז"ה, אם נזכה. ולרפואת ולהצלחת היולדת נותיביתו מרת סמדר בת הרב ידידיה שתחי'. בעבור שהתנדבו למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, ויחזקם ויאמצם בקו הבריאות, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה, אכי"ר.

מי תיקן את נוסח על הנסים בחנוכה, ומי את הנוסח בפורים.

בכל שמונת ימי חנוכה, אומרים נוסח 'על הנסים' בתפילה ובברכת המזון.

מי תיקן את נוסח על הנסים? הרי את כל הברכות והתפילות ייסדו אנשי כנסת הגדולה, עזרא ובית דינו, אבל לא יתכן ש'על הנסים' יהיה מאנשי כנסת הגדולה, כיון שהם היו בהתחלת בית שני, ועזרא הסופר עלה בשנה השביעית לבניין בית המקדש, בית שני עמד ארבע מאות ועשרים שנה. כל העניין של החשמונאים ומלכות יון, היה באמצע ימי בית שני. אחרי העניין של נס חנוכה, היה עוד מאתיים ושש שנה עד לחרבן. א"כ זה היה אמצע ימי בית שני, וממילא זה לא קשור לאנשי כנה"ג. על כרחנו, שחכמי אותו הדור, הם אשר תיקנו את נוסח על הנסים.

ולמעשה הדבר כמעט מפורש בגמ' [שבת דף כ"א ע"ב], מאי חנוכה? מפרש רש"י, על איזה נס קבעוה? אומרת הגמרא, (אעפ"י שעניין זה ידוע, קראתי אותו, כדי ללמד את הגירסא הנכונה המקובלת בידינו), דתנו רבנן, בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענאה בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד.

נעשה בו נס, והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה.

מה הכוונה, 'בהלל והודאה'? מפרש רש"י, לא שאסורין במלאכה, שלא נקבעו אלא לקרות הלל, ולומר על הנסים בהודאה.

הרי יש בשמונה עשרה את ברכת מודים, שם מכלילים את נוסח על הנסים, וגם בברכת המזון, בברכת הארץ הפותחת נודה לך ה' אלדינו וכו', ומכניסים את נוסח על הנסים שם. א"כ 'לשנה אחרת קבעום וכו' היינו, שהם קבעו זאת אז.

[אחרי השיעור, מצאתי בהדיא בס"ד בפירושי סידור התפילה לרוקח דף תשט"ו, שיוחנן כהן גדול יסד נוסח זה. כמרכן בסידור רבינו שלמה מגרמייזא דף קצ"ז, ומוסיף דעה אחרת שחשמונאי ובניו יסדו זאת. גם שם בפירושי סידור התפילה לרוקח דף צ"ו ד"ה מן, כתב שהחשמונאים תיקנו על הנסים. לגבי מניין התיבות שכתבו שם, הרחבנו בס"ד בקונטרס מילי דברכות שער שני].

לגבי נוסח על הנסים של פורים, זה אכן יכול להיות מאנשי כנה"ג, אינני יודע האם הדבר כתוב במפורש, צריך לחפש ולראות, אבל מסתבר ועכ"פ יתכן שזה כבר נקבע אז, או לפני כן ע"י מרדכי ובית דינו, וזה היה עוד לפני בניין בית שני. הרי בזמן אחשורוש, בית המקדש היה חרב. לכן כתוב לגבי מה שאחשורוש אמר לאסתר [אסתר ה', ו'] עד תִּצֵי הַמְּלָכוֹת וְתַעֲשִׂי, שלא תדרוש ממנו את בניין בית המקדש. הדבר היה לפני כן. א"כ אולי את נוסח על הנסים של פורים, אכן אנשי כנה"ג קבעו זאת.

אבל בכל אופן, להלכה ולמעשה הדבר אינו מעכב. ישנם ראשונים הסוברים שזה כן לעיכובא, כתוב על רבינו תם שהיה חוזר וכו', ישנן בזה כמה שיטות בראשונים, אבל להלכה נפסק שאמירת על הנסים – גם בחנוכה וגם בפורים, כיון שאינם מן התורה – זה לא

הספרדי הקדום, כפי עדות האבודרהם, וז"ל "המון העם אינם אומרים ואח"כ באו בניך וכו'. ונכון לאמרו כי הוא עיקר הנס, וגם רב עמרם ורבינו סעדיה כתבוהו". ואכן בחצי מכתבי היד ליתא (ואותם כתבי יד גם בשאר מקומות שומרים על הנוסח הספרדי הקדום, ואכמ"ל), וכך הוא בנוסח הרמב"ם. דהיינו, רואים עד היום, כי בנוסח הספרדי הישן, אצל רבים פסקא זו לא היתה קיימת, וכפי שמעיד רבי דוד אבודרהם.

מעתה יש לעיין, כיון שזה לא מנוסח מטבע אנשי כנסת הגדולה, אין כאן נדון של שינוי מטבע' אם נוסף זאת, א"כ למה חכמי תימן לא קיבלו את הנוסח הזה? ובפרט שהאבודרהם אומר כי טוב ונכון לאמרו? ורואים שאפי' חכמי תימן האחרונים, שכבר הכניסו הרבה דברים מנוסחאות הספרדים, כגון מהר"י ונה ועוד, בתקופה שלפני 300-350 שנה, את זאת הם לא הכניסו. הלא דבר הוא.

היום בנוסח שאמי, כבר כן אומרים את התוספת הזאת. ומי שיראה בסידור כנסת הגדולה [דף קמ"ט], הוא כותב כך, 'ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופנו את היכלך, וטהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, הכי גרסינן, והכי גרסי לה בכל סידורי חכמי ספרד ורבני אשכנז, וכן גרסת רב עמרם ורב סעדיה בסידוריהם, ורבי שמחה במחזור ויטרי, ורבינו הרמב"ם בסדר התפילה, שכך ציין התחלת פסקא זו וכתב שאומרים על הנסים וכו' עד ואחר כך באו בניך וכו' עיי"ש.

זאת טעות, הרמב"ם לא גרס זאת, כמו שאמרנו. רק בנוסחאות המשובשות שהיו עד זמנינו, חשבו שהרמב"ם כן הכניס את זה, אבל כבר ידוע שאי אפשר לסמוך עליהם. [גם בס' ימי חנוכה מאמר ג' דף כ"ט ל' האריך לפרש מדוע הוצרך הרמב"ם לכתוב בחנוכה עד היכן אומרים, משא"כ בפורים. והכל נבע משיבוש המדפיסים. ברוך ה' שכיום נפוצה מהדורת ר' שבתאי פרנקל, ורואים כולם את האמת, שנוסח התפילות שלרמב"ם, הוא כנוסח שלנו.

לעיכובא, כי אין חיוב לאכול פת. אם ישנו חיוב לאכול פת, אין הכי נמי, ישנו נידון בכך בפוסקים, כיעויין בבית חדש. אבל להלכה ולמעשה הדבר אינו מעכב, רק אם האדם נזכר לפני סוף הברכה הוא חוזר, אבל אם כבר אמר ברוך אתה ה', אם הוא כבר הזכיר את שם ה', אז ממשיך הלאה. הוא יכול לומר זאת ב'אלהי נצור', או ב'הרחמן', להוסיף את זה, אבל זאת אינה חובה.

ביאור תוספת המלים 'ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטיהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול' המצוי בנוסח על הנסים בעדות האחרות, ומדוע חכמי תימן לא קבעו להוסיף זאת בנוסח למרות שישנם דברים שהוסיפו מנוסחאות הספרדים בתפילה.

בנוסחאות של עדות אחרות, מוסיפים לקראת סוף נוסח על הנסים, 'ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך, וטיהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול'. בנוסח שלנו התימנים, זה לא נמצא, וזה גם לא נזכר ברמב"ם. רבי דוד אבודרהם כותב, שרוב הציבור לא נוהג לומר זאת, אבל לדעתו ראוי לומר את זה, כיון שזהו עיקר הנס, וגם בגלל שרב עמרם גאון ורב סעדיה גאון כתבו זאת, לכן הוא ממליץ לומר את זה. הוא לא התייחס לכך שהרמב"ם לא הביא זאת, אולי לא היה ברור לו מהו בדיוק הנוסח ברמב"ם, כיון שישנו קצת בלבול בנוסחאות וכדלקמן. אבל לאמיתו של דבר, בנוסחאות האמתיות ברמב"ם, בודאי שהדבר לא נמצא. התברר כי אכן בכל כתבי היד הספרדים העתיקים, נוסח זה אינו נמצא.

בקובץ שיצא לאור בעיר אופקים, ונקרא בשם מנורה בדרום [דף קמ"ד], חכם אחד נר"ו בירר את הנושא הזה, והוא כותב כך, בכתבי היד הספרדיים (שנמצא בהם נוסח זה) מנוקדת כ"ף הכינוי בקמץ והאות שלפניה בסגול, וכן הוא בסידורי הספרדיים עד זמנינו. אולם יש לדעת, שכל המשפט הזה, אינו מקורי כלל בנוסח

וע"ע אמרי יציב דרושי חנוכה דף ס"ג, ושערי הזמנים חנוכה דף רס"ח].

וכ"כ רבי הרד"א. וכנגד המדלגים כל פסקא זו, הוסיף הרד"א לכתוב בזה"ל, והמון העם אינם אומרים ואחר כך באו בניך וכו'. ונכון לאמרו, כי הוא עיקר הנס וכו'.

צריכים להבין את הסגנון שלו, את מה הוא מסתיר.

כאשר הוא לא מוצא כתבי יד מתימן הכותבים משהו שהם נוהגים, ואפילו מהדורות האחרונים – הרי כידוע בדורות האחרונים ישנם שהכניסו קצת נוסחאות לא מקוריות, אשר לא היו בתכאליל כת"י הראשונות, אבל בני"ד הוא לא מצא אף אחד שכתב זאת, אין את זה בכתבי יד, וזה נכנס מקרוב רק מהסידורים הספרדיים האחרונים, כגון תפילת החודש דפוס ליוורנו, זה נכנס בתקופה ממש מאוחרת. אז הוא כותב שזו גירסת ספרד ואשכנז, בלי להבליט שאין בתימן. מבחינתם, זה לא משנה.

ברם השאלה היא, מהי בעצם הבעיה לומר את הנוסח הזה? הרי זה לא נוסח ברכה של אנשי כנה"ג, שאי אפשר להוסיף עליו, או לגרוע ממנו. ואם ישנו איזה דבר, אשר רצוי לומר אותו, אם זהו דבר טוב, הרי זה לא גרע מהפיסקא זיבכין יתקדש שמך ה' אלדיינו על ישראל עמך שאנחנו גסדין אומרים בעשיית אעפ"י שאינו בנוסחאות של קדמונינו, וכן ברמב"ם, כי הם התחילו מן ובכין תן פחדך וכו'. והטעם ביארנו בנפלאות מתורתך פ' נצבים כדי לקשר ולחבר זאת, עם תחילת הברכה שהיא אתה קדוש יעושה"ב. כל שכין בני"ד, למה להשמיט את עיקר הנס?

מצד שני, יש את הרמב"ם. כאשר רואים, שישנו חלק מעם ישראל אשר לא אומרים נוסח מסויים, פיסקא מסויימת וכדומה, אי אפשר להגיד שהם 'השמיטו' את זה. בשלמא כאשר ישנם חילופי נוסחאות, מלה פה ומלה שם, גירסא כזאת או גירסא אחרת, מובן. כי אמרו

בעל פה, ויתכן טעות, שכחה או בלבול. אבל פיסקא שלימה שלא אומרים אותה בחלק מעם ישראל, פירושו שהדבר הזה נוסף במשך הזמן, ממילא חלקם הסכימו לומר זאת מכאן והלאה, וחלקם לא הסכימו. או מקומות שלא נודע להם על העניין הזה והם המשיכו במה שהם היו רגילים, או שהם לא רצו לקבל את הנוסח הזה. זאת אומרת, אי אפשר להגיד ההיפך, שיבואו בדורות האחרונים וישמיטו דבר שהיה מקובל בעבר אצל כולם. הדבר לא יעלה על הדעת.

א"כ יוצא, כי בנוסח על הנסים המקורי, אנחנו מבינים שהתוספת הזאת לא היתה. בזמן החשמונאים אשר תיקנו את נוסח על הנסים, הדבר לא היה. אולם בשלב מסויים, אולי מאתיים שנה או שלוש מאות שנה אחרי כן, החליטו להוסיף זאת, כי איפה עיקר הנס? למה לא מזכירים את נס הנרות? לכן הכניסו זאת. אבל חלקם, המשיכו לומר את הנוסח הישן, בלי הפיסקא הזאת.

אולם השאלה, אחרי שכבר נודע והתקבל, ובודאי ידעו שישנו את העניין הזה, למה לא רצו לקבל זאת?

יכולות להיות לכך, שתי סיבות.

יכול להיות, שהיה נראה להם כי הנוסח הזה אינו מוצלח. מה זה זאחר כך באו בניך לדביר ביתך? הרי כבר אמרנו לפני כן, זולעמך ישראל עשית פלא ונסים. מהמלים 'פלא ונסים' רואים שלא רצו לפרט, אלא הכלילו את הכל במלים הללו. כאשר אומרים 'על הנסים', ומזכירים 'פלא ונסים', הדבר כולל את כל הנסים, על המלחמות ועל השמן. לגבי המלים 'כאשר עשית עמהם נסים וגבורות וכו', אומר מהרי"ץ [עץ חיים דף קס"ב ע"א] כך, נס פך השמן וגבורת המלחמה. כבר במלים הראשונות, על הנסים, נכלל גם נס פך השמן. א"כ מובן, שכבר הכללנו את זה. אז כיצד אתה אומר לאחר המלים 'פלא ונסים' – 'זאחר כך באו בניך וכו'? הרי כבר אמרתי 'נסים', ובכך כלול גם נס פך השמן, לכן לא מתאים לחזור ולומר 'זאחר כך'.

ישראל, לעשות אלו שמונה ימים שמחה וכבוד, כימי המועדים הכתובים בתורה, להדליק בהם, להודיע למי שיבוא אחריהם, כי עשה להם אלהיהם תשועה מן השמים.

ישנם כאן בעצם, שני דברים. דבר ראשון, ז'אחר כך באו בניך' זה נראה בדיוק המלים הללו, 'בתר דנא עלו בני ישראל'. בלשה"ק, אחרי זה באו בני ישראל. דהיינו, לפני כן היו כל הנסים שהצליחו וניצחו במלחמה, בגרס הרשע אשר בא עם צבא אדיר, יותר מעשר מליון חיילי צבא, ועם פילים וכו', הפסידו במלחמה, ואנטיוכס כ"כ נשבר מכך עד שזרק את עצמו לים. א"כ, זה ה'פלא ונסים'. יפה. כיון שאנטיוכס איננו, אין חשש שיחזרו להילחם. **בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע, תֵּאבֹד תִּקְוָה** [משלי י"א, ז']. לולא זאת, לא היה הנצחון מושלם, כי היו פוחדים שיחזור לבוא עליהם. אבל על כך, עדיין לא עשו חנוכה. את חנוכה עשו, רק לאחר שנכנסו לבית המקדש וביקשו שמן זית וכו' [פסוק ע"א במגילת בני חשמונאי, 'על כן קיימו בני חשמונאי וכו' חדוא ויקר'.

מדויק מכאן, כי לגבי הנסים והנפלאות הרגילים שהיו במלחמה, על כך לא היו עושים שמונת ימי חנוכה. בספרים רבים דנים על זה, למה לא קבעו את ימי חנוכה על הנצחון? ישנם כאלה הסוברים, וכך אומר הפרי חדש, כי אכן ביום הראשון לא היה נס, אלא רק שבעה ימים, והיום הראשון הוא על הנצחון. אבל יש אומרים, כי על הנצחון במלחמה, הרי בהרבה מלחמות ניצחנו. נתחיל מהתחלה, למשל ברק וסיסרא, תשע מאות רכב ברזל, וכדומה. ואין על זה חג. לא קובעים חגים על נצחון במלחמה. אבל לגבי הנס המיוחד הזה, שזהו דבר ההפוך מדרך הטבע, נס שרואים מן השמים השגחה פרטית באופן פלאי, אז קבעו זאת. אולי אח"כ אפשר להכליל גם את הדברים האחרים, אבל צריכה להיות סיבה עיקרית ויסודית. והדבר מדויק שם במגילת בני חשמונאי, מתוך סדר הדברים, כי רק אחרי כן קבעו את שמונת ימי חנוכה.

מה פירוש והדליקו נרות "בחצרות קדשך", הרי מדליקים את המנורה בהיכל, ולא בעזרה של בית המקדש?

אבל יתירה מכך. דבר זה לבדו, אולי לא כ"כ מפריע, וכדלקמן. אולם הקושי העיקרי הוא, מה הפירוש 'הדליקו נרות בחצרות קדשך'? וכי את הדלקת הנרות במנורת בית המקדש, עשו בחצר של ביהמ"ק? הרי הדלקת המנורה היא בהיכל, בתוך ההיכל, ולא 'בחצרות קדשך'.

חושבני, שיכול להיות כי זאת הסיבה שלא רצו רבותינו חכמי תימן נע"ג לקבל את הנוסח הזה, כיון שראו שיש עליו ערעורים ופקפוקים. מצד אחד, לגבי העניין של 'ז'אחר כך', אולי זאת לא כ"כ שאלה, כי יכול להיות שזה שקבע את הנוסח, הלך בעיקבות מגילת בני חשמונאי, כי הסגנון שם הוא מתאים בדיוק לסגנון הזה.

היום בשב"ק לפני תפילת מנחה קראנו את מגילת בני חשמונאי, ושמתי לב לדיוקים שלא עמדתי עליהם בעבר. כתוב שם [פסוקים ס"ו ס"ז] כך, וחדו בני ישראל די אתמסרו שנאיהון בידיהון, מנהון קלו בנורא ומנהון צלבו על צליבא. ובגרס חיבא מטעי עמיה, קלוהי בנורא עמא בית ישראל. ואנטיוכס מלכא כד שמע די אתקטיל בגרס תנייניה וכל רברבנוהי דעמיה, יתיב בספינתא וערק לאפרכי ימא וכו'. הוא ברח לאיי הים, ולבסוף זרק את עצמו לים. התייאש מרוב צער ובזיונות.

ולאחר מכן כתוב, בתר דנא עלו וכו'. נקרא לפי תרגומונו ללשה"ק [בס' שמן למאור דף ס"ה] אחר זה באו בני ישראל לבית המקדש, ויבנו השערים, ויטהרו בית המקדש מן ההרוגים ומן הטומאות. ויבקשו שמן זית זך להדליק הנרות, ולא מצאו רק צנצנת אחת, והיתה חתומה בטבעת הכהן הגדול, מימי שמואל הנביא, וידעו שהיא טהורה. כהדלקת יום אחד היה בה, והאלהים אשר שיכן שמו שם, נתן בה ברכה והדליקו ממנה שמונה ימים.

על כן קיימו בני חשמונאי זה הקיום, ואסרו זה האיסור, הם ובני ישראל כולם. להודיע לבני

בכל אופן, לגבי המלה 'אחר כך', אולי אפשר לפי"ז ליישב אותה, כי זה ממש בעיקבות מגילת בני חשמונאי. אלה אשר קבעו את הנוסח הזה, הם הלכו על אותו הרעיון. וכנראה לשון זה גופא עמד לנגד עיניהם. ולפי"ז "נסים" דלעיל, כולל את נס פך השמן.

אבל לגבי 'בחצרות קדשך', זה לכאורה דבר תמוה, כי הדלקת המנורה, צריך להיות שזה יהיה בתוך ההיכל. ואכן רואים שהרבה גדולים התלבטו בנושא הזה, כיצד לפרש זאת, ותירצו תירוצים דחוקים. א"כ, מה לנו ולצרה הזאת? בשביל מה להכניס נוסח, שיש בו קצת 'עיקולי' ופשוטי?

שאלה מהקהל: אבל למה לא מפורט במפורש הנס שהמנורה דלקה שמונה ימים? למה רק באופן כללי זהדליקו נרות בחצרות קדשך?

תשובת מרן שליט"א: אכן אפילו שם לא פירטו את הנס, אבל לכל הפחות הזכירו את הנרות. גם בנוסח הנרות הללו אנו מדליקין וכו', לא מפרטים ממש את הנס. לפי מה שנאמר בעזרת הי"ת בהמשך, אפשר יהיה אולי להבין גם את הדבר הזה, מה שהנך שואל.

הראשון אשר עמד על השאלה הזאת, הוא כנראה בספר זרע יעקב [על הגמרא במסכת שבת שם], והחתם סופר מציין אליו. הוא כותב כך, הקשה לי הרב הדיין מוה' וואלף פרנקל ז"ל בנוסח על הנסים ז'פנו את היכלך והדליקו נרות בחצרות קדשך, מאי עניינא של חצרות קדשך שהיא העזרה, להדליק שם מנורה, הלא מקום קבוע של מנורה היה בהיכל. ואם (לאו כבר) [לא ש'כבר] אמר ופנו את היכלך, היינו אומרים 'בחצרות', כולל היכל. אבל מאחר שאמר כבר ופנו את היכלך, היה ראוי לומר ושם הדליקו נרות עכ"ל.

אם לא היה כתוב ופינו את היכלך, הייתי נדחק להגיד, כי 'חצרות קדשך' הכוונה על ההיכל. אפשר אולי לדחוק זאת, אבל זהו לשון כולל כזה. אבל כבר כתוב ז'פינו את היכלך', א"כ 'בחצרות קדשך' זה משהו אחר.

והוא מיישב כך. הרי ישנה מחלוקת האם טומאה הותרה בציבור או דחוייה בציבור. אם טומאה הותרה בציבור, אז זה לא מוגבל. אבל אם טומאה דחוייה בציבור, אז עושים רק מה שמוכרחים.

זהו כפי שישנה מחלוקת לגבי שבת, האם שבת הותרה מפני פיקוח נפש, או שהיא דחוייה, ואז צריך לצמצם. כי כיון שזה רק דוחה, אזי רק מה שמוכרח. מה שלא מוכרח, לא עושים. א"כ כיון שהם היו טמאים בטומאת מת, נכון שהיה מותר להם להיכנס לבית המקדש, אבל מה שלא מוכרח, נעשה בלי להזדקק להיתר הזה. לכן הוא אומר, כי בכדי להטיב את הנרות של המנורה, חובה לעשות זאת בפנים, אבל את ההדלקה עשו מבחוץ ע"י מוט ארוך, על ידי קינסא. עץ ארוך. אפשר להדליק, מבלי להיכנס בפנים.

תשמעו כיצד הוא נדחק, בכדי ליישב את העניין הזה. וז"ל, ולי נראה ליישב, הרמב"ם פסק כמאן דאמר טומאה דחוייה בציבור, ומצינו פ"א מסכת כלים, עשר קדושות הן, היכל האולם יותר מקודש מעזרה ע"ש. א"כ מאחר שכולם טמאי מתים היו, וטומאה לא הותרה בציבור כי אם דחוייה, לכן לא הורשה להם ליכנס בהיכל להדליק, מאחר שיוכלו לעמוד בעזרה ולהדליק המנורה בהיכל ע"י קינסא ארוך. בשלמא הטבת הנרות, הוצרכו ליכנס שם בבוקר ולהיטיבו. אבל בערב, לא הוצרכו ליכנס לשם, שאפשר בקנה ארוך כמו שכתבתי וכו'.

שמעתם? עמדו בחוץ, בחצר, לא רצו להיכנס לתוך ההיכל, והכניסו משהו ארוך בכדי להגיע לשם. לכן כתוב שהם הדליקו נרות 'בחצרות', כי להדלקה אפשר למצוא עצה מבלי להיכנס, להדליק ע"י קינסא ארוך.

שאלה מהקהל: א"כ זה מחצרות קדשך?

תשובת מרן שליט"א: יפה. זאת שאלה אחת על דבריו. לפי פירושו, לא מדוייק הלשון, כי

שוב הפעם, זהו עוד דוחק, מנין למי שכתב נוסח זה, שכך היה?

בסוף הוא אומר, כי אולי בכלל לא קשה, וז"ל, אמנם עיקר הקושיא ל"ק, מצינו חצר דהכוונה על ההיכל ועל קודש הקדשים, עיי' יחזקאל מ"ב ברש"י פסוק י"ז ופסוק י"ט ובמצודות שם, מיהו התוס' בזבחים ל"ב ע"ב ד"ה שחידשו כ' דחצר היינו עזרת נשים ע"ש. גם דבר זה מסובך. לדבריו, אולי השאלה לא נכונה, כי יכול להיות ש'חצר' הכוונה על קודש הקדשים.

אולם א"כ יוצא, שהלשון לא מסתדר, שהרי כבר כתוב ז'פינו את היכלך, משמע ש'חצרות קדשך' זהו דבר אחר. דבר שני, התוס' במפורש אומרים שחצר היינו העזרה. דבר שלישי, האמת היא כי אינני יודע, הוא מציין את יחזקאל מ"ב רש"י ומצודות, אבל לא מצאתי זאת. לא ידוע, מה הוא מתכווין. אבל הוא נאמן עלינו, שישנו דבר כזה, אבל צריך למצוא זאת. ישנה כאן אולי טעות בציון. בכל מקרה, לא מסתדר הסגנון לכאורה.

בספר חוקי רצונך [ח"ג סימן ב' מדף י'] האריך על הנושא הזה, מביא שרבים דנו בכך, כגון החתם סופר בדרשותיו, ורבינו החתם סופר ז"ל כתב ליישב על פי מה שחידש שמצד הדלקת נרות היה ניתן להדליק את המנורה ולקיים מצותה גם בעזרה, ולמד כן מדברי הרמב"ם [הלכות ביאת מקדש פ"ט ה"ז] "וכן הדלקת נרות כשרה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן", ונתקשו האחרונים [ועיי' לגר"ח אבולעפיה ז"ל בספר עץ חיים פרשת בהעלותך] והרי 'הדלקה במקומן בעינין, ואי לאו הכי אין יוצאים ידי חובה, ועל כך כתב רבינו החתם סופר: "דהדלקה כשרה בחוץ אפילו תעמוד המנורה כך בחוץ. נהי דמנורה נוכח השלחן מעכב, היינו לכללות הבנין הוא מעכב, אבל מצות הדלקת הנרות, מקיים אפילו עומדת בחוץ, והוה שפיר הדלקה במקומה.

ולפי זה היה נראה לי, אז היה ההיכל מלא גילולים, עד שפינו את היכלך וטהרו את

הם לא הדליקו נרות "ב'חצרות", אלא "מחצרות".

שאלה שנייה, אנחנו דייקנו שהנוסח הזה לא תיקנו החשמונאים, אלא 200-300 שנה אחרי כן, כאשר עמדו על כך ואמרו נוסף משהו בכדי להזכיר את עיקר הנס. אבל מי גילה להם את העניין הזה שלקחו קינסא? היכן כתוב שכך הם עשו? מאיפה הם ידעו זאת? היתה להם מסורת בע"פ, שכך היה? הרי לא הייתם באותו הדור, ובספרים הדבר לא כתוב. הרי בגמ' כתוב מה בדיוק היה הנס, ולפני כן במגילת תענית, ובפסיקתא, כתובים הפרטים כיצד היה הנס, ולא מוזכר פרט זה. אז מי גילה להם את העניין הזה?

הגר"ח שליט"א בספרו טעמא דקרא ודף כ"ט, ג"כ כותב ששאלו אותו את השאלה הזאת, והוא אומר משהו דומה. וז"ל, נשאלתי הרי המנורה היתה בהיכל, וחצר היינו העזרה כמ"ש בזבחים נ"ו ע"ש. ואפשר מפני שהיו טמאים לא רצו לשהות הטומאה במקדש (עיי' סוף עירובין) דקיי"ל טומאה דחוויה בציבור, וכמה שאפשר למעט ממעטין, לכן הוציאו המנורה לחוץ ושם הדליקוה (דכשר כה"ג כמ"ש רמב"ם פ"ט מביאת מקדש הל"ז) ואח"כ הכניסוה דלוקה. וזהו והדליקו בחצרות.

כתוב ברמב"ם שם שהדבר אפשרי, אין חובה שהמנורה תהיה בדוקא בתוך ההיכל. והרמב"ם אומר אפילו יותר מכך, כי אין חובה אפי' שהכהן ידליק. כפי ששחיטה כשרה בזר, כך גם הדלקה כשרה בזר. הראב"ד משיג עליו, ולדעתו רק בדיעבד זה כשר, לא לכתחילה. אבל מפרשי הרמב"ם שם מחזקים את זה שהרמב"ם סובר שהדבר 'חלק', ואפי' לכתחילה זה מותר.

בכל אופן הגר"ח אומר, שהדליקו את המנורה בחוץ, ואח"כ הכניסו אותה בפנים. בגלל שכל פעולת ההדלקה לוקחת זמן, אז כיון שהם בטומאה זה לא כדאי, לכן אח"כ מכניסים אותה וזהו.

מקדשך, אז לא הדליקו נרות בפנים אלא 'בחצרות קדשך' בעזרה, ומזה נתפרסם הנס, שכל ישראל ראו הנרות דולקים שמונה ימים רצופים. דאילו היתה המנורה בהיכל, לא היו רואים את הנס אלא הכהנים, אבל בחצרות קדשך נתפרסם הנס, ומשום הכי מדגישים זה הדליקו נרות בחצרות קדשך ע"ש. וכעין זה כתב הגאון רבי אלעזר פלקלש ז"ל בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב או"ח סימן תרע"ח ע"ש.

לדבריו, כיון שהיה בהיכל הרבה גילולים – הדבר אינו כ"כ ברור, שהרי כתוב שפינו את הגילולים, אינני יודע כיצד הוא מסתדר עם זה – בכל אופן הוא אומר שהדליקו בחצרות. אם היו מדליקים בפנים, רק הכהנים היו רואים את הנס, לכן הדליקו נרות בחצרות קדשך.

שוב הפעם, זהו חידוש גדול, לומר שהדליקו נרות והשאירו את המנורה שם בחצר, בכדי שכל עם ישראל יראה את זה. כשיסדו נוסח זה אחרי שנים רבות, מי גילה להם רו זה שכך הדבר היה?

אח"כ החת"ס אומר תירוץ אחר, הוא מביא (דרשה לשנת תקצ"ה דס"ט ע"ב) על פי הפסיקתא רבתי [פרק ב'] "בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יון, נכנסו לבית המקדש, מצאו שם שמונה שפודין של ברזל, וקבעו אותם והדליקו בתוכן נרות". וקשה מהו שמצאו שמונה שפודין, והלא המנורה במקדש היתה בת שבעה קנים? ולאחר שרצה להגיה דברי הפסיקתא כתב: "ולולי דמסתפינא אמינא דגירסת שמונה שפודין נמי אתי שפיר, ומילתא אחריתי היא, מיד אחר שעה בלילה הראשונה כשהרגישו בנס שבפתילה, הדליקו נר אחד בשפוד של ברזל בחצר המקדש בשמן של חול – לא של זית, כדי לפרסם ולהודיע הנס לרבים. ועל זה אמרינן זה הדליקו נרות בחצרות קדשך, לא על נרות המנורה שהיתה בפנים בהיכל, אלא נאמר זה על השפודין בחצרות בית ה' עכ"ל.

הם ראו שישנו נס בבית המקדש, אז הם הדליקו בחוץ, לפרסם ולהודיע לרבים. עשו נרות בחוץ, בכדי שיידעו מה קורה בפנים. האנשים בחוץ, לא ראו את הנס שיש בבית המקדש. כיון שהכהנים ראו את הנס הגדול הזה, הם אמרו, נעשה מזה חגיגה. הם לא הוציאו את המנורה, אלא עשו בחוץ שפוד של ברזל, משהו אחר, בכדי שכולם יידעו, ישאלו מה זה ויתפרסם הדבר. כך הוא כותב, והוא מאריך על כך.

הוא בעצמו – מחבר הספר חוקי רצונך – מתרץ שיכול להיות, שבכל ירושלים הדליקו. הוא מביא פסוקים וכו', ושהמלבי"ם כך אומר לגבי הפסוק וישעיהו ס"ב, ט"ז כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאָכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת יְיָ וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתַּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשֵׁי, כי ירושלים עיר הקודש והמקדש נקראת 'חצרות קדש'. א"כ הדליקו בכל ירושלים נרות.

הערה מהקהל: נדמה לי שהגרמ"ש במועדים וזמנים ביאר שהכוונה במלים בחצרות קדשך, לבתי כנסיות, ופשיטא ליה שכבר אז הדליקו שם.

תשובת מרן שליט"א: גם זה חידוש גדול, וצריך ראייה לכך.

למה לא מוזכר בנוסח על הנסים נס פך השמן, כמו גם בספרי החשמונאים וכו' שלא הזכירו זאת.

חוץ מכל מה שהערנו מקודם, צריכים לדעת כך.

רבים שואלים, מה שנגע מקודם בני הרב שאול הי"ו, מדוע לא מזכירים במפורש את הנס של הברכה שהיה בשמן, שהוא דלק שמונה ימים. כי בספרי החשמונאים, מה שנקרא ספרי המכבים, מדובר על כל המלחמות של החשמונאים באריכות עצומה, מגילת בני חשמונאי זה רק חלק אחד מחמישים, ממה שכתוב. וכן בספר יוסיפון. אבל מדוע הם לא מזכירים, את נס פך השמן? כתוב רק באופן כללי, שעשו כך וכך וקבעו שמונת ימי חנוכה. אבל מה עם נס פך השמן? את זאת הם לא מזכירים. רבים מתפלאים על כך.

אכן עד היום, אצל הקראים, אין חנוכה כלל ועיקר.

וכאשר עמדתי על אמיתת הדבר היאך היתה הסיבה במה שאירע, כפי שקיבלוהו האבות אשר אחריהם אנו נוהים, כי הם קיבלוהו קבלה רצופה, והוא שהנבואה לא היתה שורה באותו הזמן.

הרי רבי סעדיה גאון, בהרבה מספריו הוא נלחם כנגד הקראים, לחזק את התורה שבע"פ. וסימניך, העניין של נר שבת. הרי אצל הקראים, [שמואל א' ב', ט'] וְשָׁעִים בַּחֲשֵׁךְ יִדְמוּ, אין אצלם נרות שבת. הקראים חושבים, שאסור להשאיר אש ואור בשבת, אפי' אור שדולק מערב שבת הם מכבים אותו בשבת, והם יושבים בחושך ואוכלים בחושך וכו', כי כתוב [שמות ל"ה, ג'] לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת. הם לא מבינים, שישנו חילוק בין אם אתה מבעיר בשבת אש, לבין אם אתה משאיר מערב שבת אש דולקת. רבי סעדיה גאון זכה, שההלכות של נר שבת בשלחן ערוך, הן בסימן רס"ג. ראשי תיבות רבי סעדיה גאון. הוא חיבר ספר מיוחד, בשם נר שבת, בכדי להוכיח את טעיות הקראים החושבים שהדבר אסור.

גם בנושא שלנו, הוא כותב שהוא רצה להוכיח מן התורה שהיה את נס חנוכה. משמעות הדברים היא, זה לא שהם הכחישו רק את נס פך השמן, אלא הכחישו בכלל אפי' את כל המלחמות, כיון שהם היו כבר מה דורות אחרי כן, ואין עדיות על כך וכו'.

אומר רס"ג, אלא שאני הסבותי לבי אל ספרי הנבואה, וחיפשתי בהם והתבוננתי בעיון, האם אמצא ליוונים זכר מלחמה שיש להם בה זכרון, והאם אמצא לבני לוי נצחון, שבישר בו אֶת־הַנְּבִיאִים עַל הָאוֹיֵב. ומצאתי שני הדברים גם יחד, שכבר קדמו הנביאים לְדַבֵּר בְּשֵׁנֵי הָעֵינַיִם הַלְלוּ. ישנה לכך נבואה עוד מראש. הפלא ופלא.

ברם חושבני, כי התשובה לכך פשוטה מאד. לגבי כל הנסים והמלחמות, כל עם ישראל ידע מכך. אבל את נס פך השמן, הם לא ראו. אלה אשר כתבו את הספרים הללו, הם לא ידעו מה שקרה בתוך בית המקדש. חז"ל אומרים לנו, את האמת. זהו כפי שחז"ל יודעים הרבה דברים אשר נעשו בחדרי חדרים, אפילו שהם סודות.

זהו כפי שכתוב שבפרשת בלק, כתוב מה בלק אמר ומה בלעם אמר. מהיכן משה רבינו ידע מה הם אמרו? אלא, שזה נבואה.

חז"ל ברוח הקודש ידעו הרבה דברים, מה אמרו מלכים ושרים, דברים שהיו בסודי סודות. הרבה דברים, שיכול מישהו לחשוב, מהיכן הם ידעו זאת? בודאי שאי אפשר לדעת דברים כאלה, בדרך רגילה. הנס של פך השמן, היה ידוע רק לאנשים מצומצמים, אלו שהיו בבית המקדש, והם פירסמו זאת לכולם. אבל כלל ישראל, לא ראו זאת. ממילא, כנראה לכן לא רצו לכתוב בנוסח 'על הנסים' דברים שלא היו ידועים ומפורסמים לכולם, כתבו את מה שכולם ידעו. מבחינת הסיפור, מספיק החנוכה, הם יכולים להבין שזה על הנסים ועל מה שהיה במלחמה, אבל החכמים ידעו שהסיבה לקבוע נס חנוכה, זה רק לקבוע על נס שיוצא מגדרי הטבע כדבר פלאי. אומרים לנו את זה, אבל לציבור הכללי זה לא היה ידוע.

והראיה היא, שהקראים מכחישים זאת. כיצד הם יכולים להכחיש?

רבינו סעדיה גאון בהקדמתו ל'מגילת בני חשמונאי' כותב כך, הסיבה אשר בגללה השתדלתי בקביעתה היא, שאני ראיתי רבים מן האומה מודים בה, ואינם נותנים לב על אמיתת סיפורה היאך היה והסיבה לכך, עד שמקצתם מכחישים אותה. בספרים רבים שהביאו זאת, אומרים כי הקראים הם אלו שהכחישו אותה. בספר בקרת לתולדות הקראים דף נ"ב ד"ה בשביתת, מובא כי עָנָן ראש הקראים ביטל נר חנוכה. והתברר לי כי

בזה קשיים בסגנון וכו', לכן העדיפו לא להיכנס אל השאלות האלה.

שאלה מהקהל: אבל מצד שני, אדרבה, אלה שתיקנו את הנוסח הזה, הם לא הוסיפו סתם מלים. יכלו להגיד, 'זפינו את היכלך', 'זהדליקו בהיכלך'. כנראה היתה להם מסורת, שכך היה בעצם.

תשובת מרן שליט"א: בודאי שיכול להיות. אבל לא מסתבר שהיתה להם מסורת בע"פ, על דברים שלא כתובים בספרים שהיו באותו הזמן. אני מסביר, למה חכמי תימן לא קיבלו זאת. וכן אם מישוהו בזמנינו ירצה להוסיף זאת, נגיד לו שלא כדאי. אתה יכול להסביר את הצד השני, שהם סברו שכן. אי אפשר להכחיש זאת. ואולי היו להם ספרים שאינם בידינו כיום, ושם היה כתוב כך. אבל לגבי הפליאה, למה לא רצו לקבל דבר שבעצם היה רצוי, התשובה לכך היא כי הם חשבו שזה לא רצוי, לא היה כדאי להם.

אכן אפשר ליישב את הצד השני, ואני יכול להגיד לך עוד תירוץ, שבעצם 'חצרות קדשך' הכוונה היא על ההיכל, ולא צריכים להיכנס לכל התירוצים הדחוקים שהם אומרים, שהדליקו נרות בכל ירושלים או שהדליקו מבחוץ ע"י קינסא ארוך וכו', וכל מיני דברים שאין להם שום מקור, רק השערות בכדי לתרץ את המלים האלה. אם זה נכתב אחרי זמן, לאחר שהיה הנס, והיו להם את הדברים הללו במסורת בע"פ, לא מסתבר שלא כתבו זאת באותו דור, רק אחרי 200-300 שנה, והם רמזו זאת במלים שאינן מפורשות, שאנחנו צריכים להתאמץ להגיע אל ההבנות הללו.

יכול להיות, כי כיון שבעצם רואים שישנם כאן חרוזים, כגון 'ביתך', 'היכלך'. למעשה זה כך גם מקודם, 'בעת צרתם', 'רבת את ריבם', 'ודנת את דינם', 'ונקמת את נקמתם' וכו'. 'גיבורים ביד חלשים', 'זרבים ביד מעטים' וכו'. רואים שרצו לעשות זאת בסגנון כעין חרוז, בשביל ייפוי הלשון. לכן זה שכתב 'בחצרות קדשך',

הוא כותב כך, מצאתי ראשונה, משה רבינו עליו השלום (הבטיח) [סיפר] לבני לוי, כי ה' עתיד להנחילם נצחון על אויביהם, ויהיה להם בכך כיבוש גלוי, כאמרו [דברים ל"ג, י"א] פָּרַךְ יְיָ חִילוֹ וּפָעַל יָדָיו תִּרְצָה, מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן יְקוּמוּן. מה הפירוש, מחץ מתנים קמיו?

הלשון שלו קצת עמוקה, לכן לא אקרא כעת מתוך הספר. מי שירצה יראה את הדברים בפנים. זה נדפס בספרים רבים, כגון ממלכת כהנים, יומי דחנוכה דף ג', חיצו גבורים קובץ עשירי ניסן התשע"ז דף תשס"ח. הוא כותב שהרי בספרי דניאל מובא שנבוכדנצר ראה צלם של זהב, את הראש שלו, זו מלכות בבל. 'דישא די דהבא'. אח"כ הזרועות מכסף, זו מלכות פרס. אח"כ כתוב שהבטן והירכיים זו מלכות יון, מלכות תליתאה. ואח"כ הרגליים, זו מלכות רומי.

זהו 'מחץ מתנים קמיו', הבטן. כבר משרע"ה בתורה מברך את בני לוי, כי הוא ראה בנבואה את נצחונם. אומר רס"ג, מכאן שכבר בתורה ישנו רמז שקוף לעניין הנצחון על היונים. כך הוא סתם את הפה של אותם מכחישים.

המעניין הוא, שרס"ג אומר את הרעיון הזה מעצמו, הוא 'התבונן' בכך, אבל למעשה מי שיעיין יראה שישוד הדבר כתוב כבר במדרש תנחומא פ' ויחי ובמדרש בראשית רבה פרשה צ"ט, ושוחר טוב פרק ס"ז לגבי הפסוק 'מחץ מתנים קמיו'. אמנם לא כפי שהוא מסביר זאת באריכות, אבל עיקר הדבר כבר מובא שם, וגם רש"י כותב מעין הדברים האלה על הפסוק הזה. וכן יש סעד לכך בתרגום המיוחס ליונתן שם.

בכל אופן, נסכם את הנושא הזה של 'זאחר כך באו בניך לדביר ביתך וכו'. אני אומר, אשרינו מה טוב חלקינו, ומה נעים גורלנו. ברוך ה' שאבותינו נע"ג שמרו על הנוסח המקורי של 'על הנסים', כפי שייסדו אותו המייסדים שלו, ולא רצו לקבל את ההוספה הזאת, אפי' שלכאורה נראה כי חסר עיקר הנס, אבל יש

שערי יצחק – השיעור השבועי

אותו הדבר, כאשר אני לומד מסכת מגילה, או מסכת עירובין, או מסכת שבת על עניינים של דרבנן, כגון מוקצה ושבות וכדו'. אומרים בשם הגרי"ז מבריסק, שהוא היה לומד בעיקר את 'סדר קדשים' כיון שזה דאורייתא, והוא מעדיף ללמוד תורה 'דאורייתא'. אינני יודע, האם הדבר נכון.

אבל לכאורה, הדבר נשמע תמוה. להגיד שבלימוד תורה של ההלכות מדרבנן, מקיימים מצות תלמוד תורה מדרבנן, ושזה לא תלמוד תורה מדאורייתא? חושבני כי בדר"כ כולם מבינים שאדם הלומד תורה, מקיים מצות [דברים ו', ז'] וְשִׁנְנֶתֶם לְבַבְכֶם וְדַבַּרְתֶּם בָּם. וכן [יהושע א', ח'] וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה.

דנו בכך, ובחור חשוב בשם יוסף כהן הי"ו, בנו של ידידנו הרב משה כהן הי"ו, העביר מכתב בזה"ל, לכבוד מרן רבינו הגאון הגדול האמיתי כמוהר"ר יצחק רצאבי שליט"א. ראשית הנני הקטן להודות לרבינו שליט"א על שזיכנו בספרים ושיעורים אשר מהם אנו חיים, ואף גם בשיעורים לבחוריהשיבות בליל ששי.

בדין לימוד מצוות דרבנן, אם מקיים בזה מצות תלמוד תורה מדאורייתא. ובפשטות אינם בכלל זה, דהא מקור מצות תלמוד תורה כתב הרמב"ם בסה"מ מצוה י"א מדכתיב ושננתם לבניך, והאיי קרא קאי על אשר אנכי מצוך היום, וכן נמי קרא דלא ימוש ספר התורה כו' והגית בו כו' משמע דוקא ספר התורה, ומנין לכלול מצוות דרבנן.

ושמא יש לומר דהנה כל כוחם של חז"ל לתקן תקנות, הוא ממשמרת למשמרת. אכן זה דוקא בשל סייגים לדאורייתא, אבל בשאר תקנות שאינם חיזוק לשל תורה, יש לעיין מהיכן כוחם. והרמב"ם ס"ל דבכל מצוות דרבנן איכא מצות לא תסור, וזהו כוחם לתקן תקנות.

כך הרמב"ם כותב, כי כל המצוות מדרבנן, נכללים בלאו של לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל [דברים י"ז, י"א], אז ישנם

לא יכל לכתוב עוד הפעם 'היכלך', כיון שכבר כתוב מקודם 'היכלך', לכן הוא חיפש מלה אחרת. בעצם זו אותה הכוונה, אבל רק בגלל יופי הלשון, הוא אמר זאת במלים אחרות, אבל בעצם הוא מתכווין על 'היכלך'.

אפשר לתרץ תירוץ, אבל כל התירוץ הללו הם דחוקים. לכן אני אומר, שקדמונינו לא רצו לקבל זאת. בשלמא אם הנוסח היה 'חלקך', בלי קשיים, היה אפשר לקבל אותו ולהוסיף זאת. אבל כיון שיש בכך קצת קשיים, אמרי אינשי, למה להכניס את הראש למטה חולה'.

שאלה מהקהל: אם הוסיפו זאת אחרי שלוש מאות שנה, אם כן היה זו עוד לפני חתימת התלמוד, ומדוע אינו מחייב אותנו לומר כך.

תשובת מרן שליט"א: הרי לא ידוע לנו מיהו שהוסיף זאת, ולא מצינו שחכמי התלמוד הסכימו לכך. ואעיקרא לא התכוונתי לדייק במספר השנים, ויתכן שזה הרבה יותר מאוחר.

תשובה לשואל האם בלימוד ענייני דרבנן, כגון הסוגיא במסכת שבת בענייני חנוכה או הלכות חנוכה, מקיימים מצוות תלמוד תורה מדאורייתא או מדרבנן, למרות שחנוכה רק מדרבנן.

אני מקבל כל מיני שאלות, מכל מיני סוגים של אנשים. יש שאלות למדניות, ויש שאלות מבעלי תשובה. וברצוני להביא בעז"ה שתים מהן. אלו דברים אשר חשוב לדעת אותם.

הדבר הראשון, קשור לחנוכה. למשל, כאשר לומדים את הסוגיא של חנוכה בגמרא במסכת שבת [בפרק במה מדליקין], בני תורה לומדים זאת בימים הללו, וכן יש אשר לומדים את ההלכות של חנוכה, בספרי הפוסקים וכדומה, האם כאשר לומדים זאת, מקיימים מצות תלמוד תורה מדאורייתא, או מדרבנן? הרי כל חנוכה, זה מדרבנן. אז אם אני לומד את הלכות חנוכה, זה לכאורה תלמוד תורה רק מדרבנן.

כאלה האומרים, כי א"כ לימוד ענייניהם נכלל בדאורייתא, בלאו דלא תסור.

אבל הרמב"ן פליג, דלא מקיים בזה לא תסור, ולזה י"ל שכוחם לתקן הוא מסברא שהסכימה רצונם לרצונו יתברך, כמבואר כל זה בקונטרס דברי סופרים סי' א' אות י"א. כך אומר שם הג"ר אלחנן וסרמן בקונטרס דברי סופרים, כי מה שחז"ל אומרים, מקיימים את רצון ה', כי זה מה שהקב"ה ג"כ רוצה.

ועתה י"ל לשיטת הרמב"ם הנ"ל דמצוות דרבנן חשיבי תורה, מפני שמקיים בהם מצות לא תסור. נמצא שהלומד מצוות דרבנן, לומד אופן קיום מצות לא תסור, ואיכא מצות ת"ת מדאורייתא. אולם יש לדחות דדוקא לימוד אימתי חייב לשמוע בקולם ולא לסור וכיו"ב, זה כלול בלימוד מצות לא תסור, אבל לימוד מה שאמרו חז"ל אינו כלול, דאטו הלומד מה שאמר לו אביו יקיים לימוד מצות כיבוד אב.

הוא טוען, שזה לא מספיק. מה הפירוש, שאני מקיים מצות לא תסור. כאשר אתה עושה את מה שחכמים אומרים, לדוגמא אם קיימת מצות נר חנוכה, אתה מקיים מצוה מדרבנן, ומקיים מצות לא תסור. אבל לא כאשר אתה לומר את ההלכות של נר חנוכה. זה כפי שתגיד לי, מאחר שהקב"ה מצוה אותנו במצות כיבוד אב ואם, אם האב מצוה אותי ללמוד משהו מסויים שהוא לא תורה, כדי לעשות משהו מסויים שהוא רוצה, וכי הדבר נקרא שאני לומד את מצות כיבוד אב? הדבר אינו קשור. הלימוד הזה, לא נקרא שאני לומד את הלכות מצות כיבוד אב. אין קשר בין הדברים.

ולשיטת הרמב"ן שכוחם מסברא, שמא י"ל שכלול בתורה, דלמה לי קרא סברא הוא, ולכן מקיים בזה מצות תלמוד תורה. וזה דוחק דסו"ס המצוה קאי על אשר אנכי מצוך היום.

והנני נבוך, מאיזה טעם ייחשבו מצוות דרבנן כשל תורה, שיהיו כלולים במצות תלמוד תורה. ואם נאמר דאה"נ אין בהם מצות ת"ת מדאורייתא, זה דוחק, דא"כ יש להקדים לימוד

מצות דאורייתא קודם מצות נט"י וחנוכה ומסכת עירובין וכיו"ב. אם לאדם ישנם שני דברים ללמוד, הלכות חנוכה או הלכות שבת, אז הוא יגיד לעצמו, עדיף שאני אלמד שבת, כי אני מקיים מצוה שלתורה. לא שמענו חילוקים כאלה, שלימוד מסויים הוא מדאורייתא ולימוד אחר הוא מדרבנן, ושישנה ממילא לכך עדיפות.

וגם שמא יהיה מותר ללמד קודם ברכות התורה, וזה לא מצאנו. וכי אפשר ללמוד דברים דרבנן, לפני שמברכים ברכות התורה?

כנראה הוא מדבר לפי אלה האומרים כי ברכות התורה הן מדאורייתא, אנחנו פוסקים שהן מדרבנן אולם ישנם הסוברים שזה מדאורייתא, א"כ וכי ישנו צד שאפשר ללמוד דברים דרבנן בלי לברך ברכות התורה?

וכשחיפשתי מעט בספרים, לא מצאתי אלא שיש מוכיחים לזה מדאיתא בנדרים דף ל"ז ע"א דשרי ליטול שכר על פיסוק טעמים, וצירפתי בזה מש"כ בספר פתחי תורה על הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ז שליקט והאריך בזה. אבל לא מצאתי מאיזה טעם ייחשב תורה.

ואבוא בזה קמי רבינו שליט"א ואבקש מחילה על הטרחתו להשיבני דבר. והריני בהודאה על שנתן עיניו לאשר כתבתי.

מנאי תלמידו יוסף בלא"א משה כהן יצ"ו – ישיבת בית מדרש עליון.

ישנה סוגיא במסכת נדרים [דף ל"ז ע"א], שם כתוב לגבי אדם המודר הנאה מחבירו, האם מותר לו שילמד ממנו מקרא ומדרש הלכות ואגדות. וכתוב שם, כי מקרא אסור לו ללמד אותו, כי מקבלים על כך שכר. אבל לגבי מדרש והלכות וכדו', שזאת תורה שבעל פה, מותר לו ללמדו, כי זה לא נקרא שהוא נהנה מכך, כיון שאת זאת צריך לעשות בחנם.

הרי כתוב בפסוק [דברים ד', י"ד] וְאֵתִי צִוָּה יְיָ פֶּעַת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים, וישנו פסוק נוסף, רְאֵה לְמִדְּתִי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים

שערי יצחק – השיעור השבועי

שמשה רבינו לא לימד זאת. הוא לימד את ישראל תורה שבע"פ, אבל לא לימד אותם את חידושי הסופרים. משה רבינו עצמו ידע את חידושי הסופרים, שכן כתוב בגמרא מגילה ודף י"ט ע"ב שהראה הקב"ה למשה רבינו דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ודברים שעתידים הסופרים לחדש, ואפי' מקרא מגילה. אבל מדויקים המפרשים, כגון התוס' יום טוב בהקדמתו, שהקב"ה 'הראה' לו זאת, אבל לא שמשה רבינו לימד את זה. הוא ידע זאת, אבל לא לימד את זה. ולכן כיון שזה לא נכלל במצות 'מה אני בחנם אף אתם בחנם', כי משה רבינו לא לימד זאת, לכן על זה מותר ליטול שכר. הציווי 'מה אני בחנם אף אתם בחנם', לא קאי על זה.

יש בנושא הזה כל מיני פלפולים ושקלא וטריא, בכמה ספרים מדברים על כך, רק אציין אותם, מי שירצה לראות זאת בפנים, או אם יצא לנו לדבר על כך בעתיד. בספר בריתך ינצורו בסימן ג' מדף י"ז מדבר על כך באריכות, וכן בקונטרס כאיל תערוג [שבועות ת"ת וכו'] מדף נ"ב והלאה, הוא דן בכך בכמה וכמה סוגיות וראשונים ואחרונים, וכן בספר ברכת ציון מסכת שבת חלק ב' סימן ס"ח מדף ק"ב. זאת חוץ מהספר פתחי תורה – מה שציין השואל – שזה בפרק ראשון דף נ"א.

אולם ברצוני רק להסביר דבר אחד. חוץ מכל הפלפולים והראיות והשקלא וטריא בנושא הזה, איך אפשר להבין את הדבר. הרי בפשטות, המובן ומקובל, המושכל הראשון הוא, שגם כאשר לומדים על מצוות מדרבנן, הלימוד נחשב תלמוד תורה דאורייתא. כיצד אפשר להבין זאת? הרי אם אני מדליק נר חנוכה, קיימתי מצוה מדרבנן. אז אם אני לומד הלכות חנוכה, זה נקרא שאני מקיים מצות תלמוד תורה דאורייתא? איך אפשר להבין את זה?

זאת שאלתו העיקרית, מאיזה טעם ייחשב לימוד זה מדאורייתא.

בְּאֶשֶׁר צִוִּי יְיָ אֱלֹהֵי וְדָבָרִים ד', ה"ג, והפסוק השני בא לחדש, 'מה אני בחנם אף אתם בחנם'. תורה שבע"פ, צריך ללמד בחנם.

א"כ מי שמלמד תורה שבע"פ, כגון מגיד שיעור המקבל תשלום, זה עבור 'שכר בטלה', לא על עצם הלימוד. הרי הוא יכול היה לעשות פרנסה בדברים אחרים, וכעת הוא מתבטל מעבודתו ומתעסק בכך.

מה עם לימוד מקרא? איך מלמדי תינוקות מקבלים שכר על לימוד תורה שבכתב? יש על כך בגמרא שתי תירוצים, רב ורבי יוחנן. רב אמר, שכר שימור. ורבי יוחנן אמר, שכר פיסוק טעמים. לפי רב זהו שכר שימור, הרי התינוקות אם מישהו לא משגיח עליהם הם עלולים לעשות נזקים או להינזק בעצמם, אז התשלום הוא לא על הלימוד אלא על כך שהוא שומר עליהם. ולפי רבי יוחנן, השכר הוא 'שכר פיסוק טעמים'. סובר רבי יוחנן, שפיסוק טעמים אינו מדאורייתא. כשהוא מלמד אותו את ניגון טעמי הקריאה, זאת לא התורה בעצמה, אלא רק ניגון הטעמים, כגון אתנחא ופשטא זקף וכו', וזה מדרבנן לפי רבי יוחנן. ולפי מי שאומר 'שכר שימור', זה אכן דאורייתא.

מדויק מכך רבינו שמחה, הובא בהגהות מיימוניות פ"א מהלכות תלמוד תורה, והרמ"א פוסק זאת ביו"ד סימן רמ"ז סעיף ה', שמכאן שחידושי סופרים מותר לקבל על זה שכר. ישנם כאלה שהבינו, שא"כ חידושי סופרים, דהיינו תקנות שהן מדרבנן, כיון שכתוב שמותר לקבל על זה שכר כי זה לא נחשב בכלל המצוה שאומר משה רבינו 'מה אני בחנם אף אתם בחנם', הבינו מכך שיש לזה גדר של תלמוד תורה דרבנן.

אבל למעשה זאת אינה ראייה, הם הרחיקו לכת. כי לא כתוב כאן לגבי הדברים הללו, שהלימוד תורה הזה הוא מדרבנן. כתוב כאן, כי על הדברים האלה, אין את הציווי של משה רבינו 'מה אני בחנם אף אתם בחנם', כיון

יתכן לומר, בהקדים דברים חשובים מאד שכותב הבית החדש [בסימן מ"ז] בנושא של ברכות התורה. הרי כתוב [ירמיהו ט', י"א-י"ב] על **מָה אֲבָדָה הָאָרֶץ וגו', וַיֹּאמֶר יְיָ עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי, וְהִגְמֵרָא אֹמֶרֶת ע"ז** במסכת נדרים [דף פ"א ע"א] שלא בירכו בתורה תחילה.

הפליאה היא, מה הפירוש? לומדים תורה, הרבה תורה, עוסקים בתורה, אבל לא בירכו. בשביל זה החרבן? רק בגלל שלא בירכו בתורה? זאת סיבה שיהיה חרבן? הקב"ה כ"כ מקפיד על לומדי התורה בעניין זה?

כך שואל הב"ח, ואיכא לתמוה טובא, למה יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה, על שלא ברכו בתורה תחלה, שהוא לכאורה עבירה קלה. בסדר, מה שהם עשו היה דבר שאינו נכון, אבל עד כדי כך עונש כזה גדול? לא מובן מה הקשר?

אומר הב"ח דברים יסודיים מאד, אי אפשר כעת לדון ולהעמיק בדבריו, כדאי שכל אחד יראה זאת בעצמו. ברצוני להביא רק את הפיסקא הראשונה שהוא כותב, מה שאני חושב שזה יפתור לנו את השאלה בעניינינו.

וזה לשון הב"ח, ונראה דכונתו ית' מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה.

רצון ה' היה, כאשר הוא נתן לנו את התורה, שעל ידי לימוד התורה, הנשמה של היהודי תהיה מתחברת ומקבלת עצמה, מהקדושה של 'מקור מוצא התורה'.

את המושג הזה, 'מקור מוצא התורה', לא הב"ח הוא שחידש זאת, אלא זה מובא בספרים המדברים בסתרי תורה, רק הוא לקח זאת לעניינינו.

בכך מסבירים, מה שכתוב הרבה פעמים בספר הזוהר הק', 'פתח רבי שמעון', 'פתח רבי יצחק', וכדו'. מה הפירוש 'פתח'? ישנם כאלה שהבינו, שהכוונה היא שהוא התחיל לדבר. הביא פסוק,

ופתח בו במימרא הזאת. או מה שכתוב בגמ' מסכת מגילה [דף י"א ע"א], מובא שם מה שדרשו בפורים בענייני מגילת אסתר, רבי פלוני 'פתח ליה פתחא להאיי פרשתא מהכא'. ישנם שם שבע עשרה פעמים, 'פתח לה פתחא'. [טעם למספר זה, עי' מש"כ בס"ד בנפלאות מתורתך, בפתיחתנו למגילת אסתר]. בעוד הרבה מקומות, יש ג"כ את הלשון 'פתח'. ישנם כאלה המבינים, שהוא התחיל כך לומר את הדרשה, פתח בפסוק הזה. לפעמים הדבר נכון, אבל בהרבה מקומות לא מסתבר שכך הוא הפירוש. אומר מהרז"ו בהתחלת פירושו על בראשית רבה, כי 'פתח לה פתחא' אין פירושו בהכרח שהוא התחיל את הדרשה בפסוק הזה, זהו נושא הדרשה וכו' וזה מה שהוא אמר בהתחלה, אלא לפעמים פירוש 'פתח' היינו שהיה כאן דבר סגור שהוא פתח אותו. כמו פתיחת דלת, ופתיחת דבר סתום. היה דבר עמוק ונסתר, והוא פתח את הפתח. כך מבאר כבר הרמ"ק [הובא בתחילת פירוש מהר"א גלאנטי לזוה"ק בראשית] את מה שכתוב 'פתח רבי שמעון', פירושו בכדי לגלות חידושים שלא נודעו ולא נשמעו מעולם, הם פתחו את המקור של מוצא התורה, כדי לגלות ולהוריד לעולם דברים אשר לא נודעו עד היום, חידושים שלא ידעו ולא שמעו. הם אלה ש'פתחו' את זה. ישנו מקום נסתר, שצריך לגלות אותו ולהיכנס, לגלות את האוצר הזה.

זהו המושג, 'מקור מוצא התורה'.

ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה, שלא תשתכח מאתנו, כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו, רמ"ח איברים ושס"ה גידין, ברמ"ח מ"ע ושס"ה לא תעשה שבתורה. ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת, היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך. שהיתה השכינה ממש בקרבם, כי היכל ה' המה, ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה, והארץ כולה היתה מאירה מכבודו. ובוזה יהיה קישור לפמליא של מעלה, עם פמליא שלמטה, והיה המשכן אחד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

דבר אחד, אין הבדל בין תורה שב"פ לתורה שבכתב, ובין דרבנן ללא דרבנן, לתורה כולה ישנו שורש אחד ומוצא אחד, וממילא כאשר עוסקים בתורה אין הבדל מהו העניין.

התורה, זהו משהו כללי, ששייך גם על דברים מדרבנן. לגבי המצוה בעצמה, כאשר תעשה אותה, זה משהו אחר, היא אכן מדרבנן, אבל לא הלימוד.

תשובה לשואל בעניין הבלבול הקיים בקרב מתחזקים ובעלי תשובה לגבי דרך לימוד התורה וקיום המצוות, וכן הנהגות אחרות וכו'.

אני רואה שהזמן קצר, והמלאכה מרובה. רציתי להגיד הרבה חידושים חשובים הקשורים לחנוכה, וכן באופן כללי, אבל אני רואה שאין לנו הרבה זמן. לכן אגיד לכם את מה שהתחלתי לומר מקודם, לגבי שאלה חשובה שהפנה בכתב הרב אהרן חיים יצ"ו.

הוא כתב לי כך, לכבוד מורנו ורבנו מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

מצורפת פה שאלה ששאל חבר שלי מפה בצפת ת"ו. זו שאלה שבהרבה פרטים שלה, גם אני התחבטתי, ובחלקם עדיין אין לי אני עצמי משהו ברור ומוחלט. מסתבר לי, לאחר נסיון, שאלו עניינים, שכל מתחזק או בעל תשובה מתחבט בהם, ואין על הרבה מהם הגדרות ברורות (כך שאין מי שיגדיר אותם, וסוחבים אותם כל השנים). עשה עמי הקב"ה חסד שיש לי את מור, ואותו אני שואל על כל צעד ושעל ב"ה. אך נוכחתי לדעת שלא כולם זכו לכך, והם זקוקים לתשובות והכוונה בעניינים אלו.

תשמעו איזו שאלה. הדור שלנו, הוא דור מבולבל. אין דרך ברורה.

השואל שהוא זוכה ויושב כיום באהלה של תורה, כותב כך, אשמח להעלות בפני כבודו, שאלה שמטרידה אותי עד מאד, ועוד המון מעם ישראל מוטרדים מכך. אנו חיים בדור כה מבולבל וכה מבולבל, מה שלא נעשה יהיו טענות נגדנו. ולא מחמת דברים רעים שעשינו,

אבל עתה שעברו חוק זה, שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן והסברנו זאת בס"ד בהזדמנות אחרת, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה, ולהמשיך השכינה למטה בארץ כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם, הנה בזה עשו פירוד, שנסתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם חרבנה ואבידתה. והוא אמרו, מי האיש החכם וגומר, על מה אבדה הארץ, וגומר. ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם, וגומר. ואמר תורת תורת אמת אשר נתתי במתנה, שלא יהיו למדין ושוכחין, וגם פירשתי להם טעם כל הדברים ופירושיהם, וזהו אשר נתתי לפניהם, כשלחן ערוך וכו', וכמ"ש רז"ל על פסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, וכוונתי שיתקשרו בעצם קדושת תורת תורת אמת, והשכינה תהא שורה בקרבם. והמה עזבו את תורת, ולא הלכו בה. פירוש תחילת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה, כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה, לא הלכו בה דהיינו לא הלכו בה לשמה, בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו ית' ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינה ית'.

אם אין אומרים ברכות התורה, פירושו שלומדים זאת בתורת 'חכמה'. לומדים תורה, אבל זה לא מחובר ולא מקושר עם השכינה, אין חיבור בין פימליא של מטה לפמליא של מעלה, יצא מכך כל הקדושה, וממילא הדבר גרם את החרון אף של החרבן.

בזה מתגלה לנו, שישנה תורה מכוסה, ומי שלומד תורה כפי שצריך הוא פותח ומגיע למקור מוצא התורה.

חושבני כי אם כן, אין מקום לשתי תורות נפרדות. יש את 'מקור מוצא התורה', והכל

אלא דוקא הדברים שנראים בעינינו הכי טובים, עליהם יצעקו ויחרימו אותנו.

אין דרך ברורה, זה מושך לכאן, וזה מושך לכאן. זה מחרימ את זה, וזה מחרימ את זה. והבלבול העוד יותר גדול שמבלבל אותנו הוא, שכולם טוענים טענותיהם מתוך הלשם שמים שיש בהם, ומתוך יראת שמים טהורה ואמיתית. ולכן מאוד קל לנו להימשך, פעם לצד זה, ופעם לצד אחר.

ואנו נופלים פעם אחר פעם בין הכסאות. וכשכבר החלטנו להתחזק בדרך מסוימת העולה מעלה בעבודת ה', פתאום אנו שומעים קולות רקע שאומרים, שדרך זו, היא בכלל המסלול לירידה ולריסוק, ולא המסלול לעלייה כלל וכלל.

זאת ההקדמה שלו, אבל כעת הוא מפרט.

ואפרט קצת ממה שעולה בראשי בזמן כתיבת שורות אלו, ואני בטוח שלכל אחד יהיה מה להוסיף.

ואין בכתיבת שורות אלו לזלזל בשום דרך, אלא להיפך להבין מהי הדרך הנכונה, שעליה נוכל לסמוך את דרכנו.

יהיו שיגידו: התורה היא חיינו ואורך ימינו ובה נהגה יומם ולילה, ובה נשקיע את כל חיינו, ולא נבזבז את זמננו להבל וריק, ואף לא לתפילה מעבר לג' תפילות. לא צריך להשקיע בזה יותר מדאי, אלא העיקר תורה! תורה! תורה!

בסדר, מה שאתה חייב תעשה, תתפלל שלוש תפילות, אבל לא יותר מזה, תסגור את הסידור.

וגם כן אין שום ענין בקברות צדיקים, שהרי בזמן הזה, יכולנו להגות בתורה, ויש בכך ביטול תורה. ויש עוד דוג' רבות.

וגם אם החלטנו להגות כל היום בתורה, יש המון חילוקי דעות. כי זה יגיד לך, תשקיע כל זמנך בלימוד הבבלי, וזה יגיד לך השקע כל זמנך בלימוד ההלכה. צריך ללמוד שלחן ערוך,

בכדי לדעת מה לעשות. וזה יגיד לך להכניס איפה שהוא ספרי חסידות, אתה יהודי, איפה הירא"ש וכו'. וזה יאמר לך שחייב להשקיע בדרך הסוד. קבלה זהו השורש של החסידות.

זהו כפי שאמר לי אברך אחד, שהוא שאל בזמנו את מה"ר חיים סנואני זצ"ל, כי הוא רוצה ללמוד בספר תניא של חב"ד. אמר לו מהר"ח סנואני, בשביל מה אתה צריך אותו, תלמד בספרי רבינו האר"י, הכל הוא משם. הכל כבר כלול שם, לקוח משם. אמרתי זאת רק ב'סוגריים'.

ואם בחרת בלימוד הבבלי, יטען האחד שתלמד בעיון, ותהיה עוקר הרים. תהיה פלפלן ולמדן. והשני יטען, שתלמד בבקיאות, שהרי כולם צריכים למרי חיטיא.

ואם בחרת בהלכה, יהיה שיטען, שתשקיע בעיון הדברים במקורם, ויהיה מי שיגיד לעיין בדברי המביאים הלכה למעשה שנדע בפועל איך לנהוג.

צריך ללמוד את הסוגיא בש"ס באופן יסודי, ואת הפוסקים ראשונים ואחרונים, ואח"כ תגיע לבית יוסף וכו', עד שתגיע בסופו של דבר להלכה ולמעשה. ואחד יגיד לך, תשמע, צריך לדעת רק מה ההלכה למעשה, כך וכך וכך.

ואם בחרת בחסידות, יהיה מי שיאמר בחר חסידות זו, כי היא שמביאה אותך לשורש האמת שבך. וכך גם תטען השנייה והשלישית. וכן בדרך הסוד, בטוחני שישנם חילוקי דעות.

יהיו שיגידו: אין צורך להשקיע כל זמננו רק בתורה, ובודאי שהתורה היא עץ החיים, אך ללא עמוד התפילה לא נוכל, וחייבים להשקיע כמה שעות מיומנו בשביל התפילה היקרה.

וג"כ דרוש ונצרך ללכת לציוני צדיקים, כי שם מקבלים השפעות מהצדיק, ויש בזה חיזוק בעבודת ה' יתברך.

יהיו מי שיאמרו, שיש עניין ללכת להתברך מצדיק כזה, או אחר. ואחרים יאמרו שהכל הבל הבלים.

יש רבנים שנתפסים בעינינו כקדושי עליון, ופתאום תשמע שיטענו לך שיש בהם הנהגות מוזרות, ואסור ללכת אחריהם בתכלית האיסור, ואפילו זה צד כפירה ללכת לאותם צדיקים.

רב אחד יגיד לך, שהפלאפון הרגיל הוא טרף. ורב אחר יאמר לך, שאפשר להשתמש בו למטרות זיכוי הרבים, וחבל לאבד זאת.

יהיו שיגידו: תגדל ותתעלה, ותהיה מי שאתה, ואל תלך אחרי העדר. תבין מה צריך, וכך תתעלה. ומצד שני יאמרו, שאין לסטות מן הפסים המקובלים.

יהיה מי שיגיד על כשרות פלונית, שהיא המצויינת, וזאת שכנגדה לא פחות ולא יותר – טרף. ואחרים יגידו איפכא.

יטענו לך, שאיסור גדול לשמוע רדיו (כמובן חרדי) ואחרים יטענו שאין בעיה. ואם החלטת שכן לשמוע, יש מחלוקת לאיזה רדיו מותר, ולאיזה אסור.

אנו כעת בשיאה של מגפת קורונה, יש שזועקים וצועקים חייבים להישמע להוראות משרד הבריאות עד לפרטי פרטים, ומצוה גדולה יש בדבר. ומי שלא שומע בכל העניינים, יש לו גדר רוצח, ועוד ועוד. ויהיו שיטענו שירחם ה' על טענות אלו, כי מקורם מהערב רב שרוצה לחלץ ולקלקל אותנו.

בקיצור, בן אדם זה התבלבל, הוא לא יודע מה לעשות, מימין הוא שומע כך ומשמאל הוא שומע אחרת, והוא נמצא באמצע.

ואלו הדברים שנזכרתי בזמן כתיבתי, אך יש עוד מאות אם לא אלפים של דוגמאות מסוג זה. ואין עניין לפרט הכל, כי השאלה פה היא בעצם אחת ויחידה – מה עושים בבלבול שכזה?

ועוד, שכאן נכנסתי רק לחילוקי הדעות הקיימות אצל גדולי הדור שבציבור החרדי,

אם בחרת להתחזק מדברי תורה של רב מסויים, יבוא מי שיאמר שיש בעיא לשמוע אותו, כי יש בו דעות זרות, או כל מיני דברים אחרים.

אם רצית לשמוע דברי תורה ע"י דיסקים המופצים, יטענו לך שהדור שלנו נקרא 'דור הפלסטיק' כי כבר לא מתחזקים ממה שהרב אומר במציאות, אלא מתחזקים מפלסטיקים.

יהיו שיטענו, שהיום אכשור דרא, ויש לנו את כל האפשרויות לשבת ולעמול בתורה על ידי ספרי שוטנשטיין, חברותא, מתיבתא וכד'. ויש מי שיטען, שהנוגע באלו עם הארץ יקרא.

מסבירים שם את כל הגמרא בקלות, אני מתחיל ללמוד בתלמוד בבלי 'מתיבתא', ואחד ניגש אלי ואומר לי, אם אתה תלמד בזה, כך אתה תגדל עם הארץ. אתה צריך לעמול על כך, תיקח גמרא רגילה, תשבור את הראש, עם רש"י ותוספות וכו'. מה אתה לוקח ועושה לך חיים קלים?

הרב הזה יאמר לך, שיש לך בעיה ואיסור גדול להכניס עיתון לבית. והשני יאמר לך, שמצוה לעשות מנוי לאותו העיתון.

רב זה יאמר לך לשמר את מנהגי אבותיך. צריך לשמור על מסורת אבותינו. וזה יאמר לך שיש במנהגים אלו טעם רע, ואין לעשותם.

רב זה יאמר שהצניעות של האשה היא ע"י כיסוי ראש, וזה יאמר שלהיפך פאה יותר טוב מאשר כיסוי הראש. זהו עוד בלבול גדול, עם השטות הזאת בבלו את האנשים. הם לא מבינים, שכיסוי ראש של מטפחת, הוא לא מכסה כמה שערות.

רב אחד יאמר שאנו צריכים להיות קרובים למדינה בדרך כלל שהיא, ורב אחר יאמר לך להיות רחוק ממנה בכל ההרחקות האפשריות שיש.

זה יאמר יש ענין ומצוה להצביע בבחירות, כדי לחזק את הגוש החרדי. והאחר יאמר, איסור מוחלט בדבר. וכשהחלטת להצביע, יש מחלוקת לאיפה תשים את הקול.

ללא המחלוקות העצומות בין גדולי התורה החרדים, לגדולי התורה מהמזרחי.

ונכון שידועה לנו אמרת חז"ל המפורסמת 'עשה לך רב והסתלק מן הספק' אך עדין יש לנו קושי גדול לעשות לנו רב בדור שכזה. כי גם אם בחרת, תמיד יעלו לך מחשבות, שמא יש בדברי הרב השני מן האמת יותר, ואף אחד לא רוצה לחיות חיי שקר.

ועוד, שיש מי שיכול לטעון על אותו רב שבחרת לעצמך, שאיננו רב וכד' וכדלעיל. ישנה בעיני, כי אם אעשה לי רב אזי יגיד לי מישהו, האיש הזה בכלל לא רב, מה אתה שומע לו. הרב הזה שבחרת בכלל לא רב.

הוא התחיל בשאלה לגבי דרך שיטת הלימוד, על כך ישנה תשובה הרבה יותר ברורה, חושבני שכבר הבאנו זאת בעבר [שיעור מוצש"ק בהר התשע"ט] בשם ספר שבט מוסר, כדאי לראות את הדברים בפנים. הוא אומר, כי האדם צריך לדעת כלל. יש אדם, שאוהב ללמוד לימוד מסויים. ישנו אדם שאוהב ללמוד גמרא, ויש שאוהב ללמוד משניות, ויש שאוהב ללמוד פשט, ויש דרשות, ויש קבלה ויש הלכות. כל אדם צריך ללמוד מה שליבו חפץ, ואם הוא ילמד לימוד אחר הוא לא יצליח בו.

שאלה מהקהל: אבל חז"ל אמרו בקידושין, לעולם ישלש אדם שנותיו, במקרא במשנה ובתלמוד, והרמב"ם בהלכות תלמוד תורה נותן דוגמא של תשע שעות, לחלק לשלוש וכו'.

תשובת מרן שליט"א: פשיטא. לא התכוונתי על אדם שחסר לו דברים יסודיים ובסיסיים בלימודו. בודאי הוא צריך להשלים את עצמו. אבל הנדון הוא במה ישקיע במיוחד.

וז"ל השבט מוסר ופרק א', והנני מוסר לך דבר אשר תרדוף אחריה, ויהיה חיים לנפשך וענקים לגרורותיך. לעולם יהיה עיקר לימודך בדבר של תורה שליבך חפץ יותר, אם בגמרא גמרא, ואם בדרוש דרוש, ואם ברמז רמז, ואם בקבלה קבלה. ורמז לדבר, כי אם בתורת ה' חפצו,

כלומר תורת ה' תלויה בדבר שלבו חפץ לעסוק, וכמ"ש האר"י זלה"ה בספר דרושי הנשמות והגלגולים פרק שלישי, וז"ל:

יש בני אדם שכל חפצם ועסקם בפשטי התורה, ויש שעסקם בדרוש, ויש ברמז, ויש גם כן בגמטריאות, ויש בדרך האמת, הכל כפי מה שעליו נתגלגל בפעם ההוא. כיון שהשלים פעם אחרת בשאר העניינים, אין צורך לו שבכל גלגול יעסוק בכלם, עכ"ל. ואל תביט ותשגיח לדברי המנגדים על מה שחשקת לעסוק בתורה בגמרא או בפשט או בדרוש וכו', באמרם לך, למה אתה מוציא כל ימך בפרט זה של תורה, ולא בפרט זה. משום שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם, ואם תשים דעתך לדבריהם, יכריחוך להתגלגל בזה העולם פעם אחרת, ולעבור נפשך בחרב חדה של מלאך המות ולטעום טעם מיתה. ולכן לא תשמע לדברי המשחית נפשך, כי דע שהשטן מתלבש באלו האנשים, לדאוג ולהצטער ולהכאיב נפש הלומד ועוסק בתורה, בחלק שְׂאֵנֶתָה נפשו לעסוק, כדי להבדילו משם שלא ישלים נפשו על מה שבא להשלימה, ולהכריחו גלגולים אחרים. וכשם שבדבר שחושק יותר האדם ללמוד, משם יבין שעל דבר זה נתגלגל להשלים, כך צריך האדם שידע שורש נשמתו, ומהיכן נמשך, ועל מה בא לתקן ולהשלים, כמו שאמר בזהר שיר השירים על פסוק הגידה לי שאהבה נפשי וכו'.

וכדי שיבין, יראה באיזה מצוה תקיף יצרו יותר לבטלה, יתחזק בה לקיימה, כי בודאי על מצוה זו נתגלגל. וכדי שלא ישלים חוקו, מְנַגְדו יצרו לבטלה, להוציאו מן העולם בידים ריקניות. וזהו שתמצא בחכמי התלמוד השלימים, שברוב חכמתם היו משיגים על קיום איזה מצוה נתגלגלו, והיו מחזיקים בה יותר משאר המצוות, כדאמרינן בשבת דף קי"ח ע"ב, שאל רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה, אביך במה היה נזהר טפי, והשיבו במצות ציצית וכו'. ויש במצוות אחרות, לפי שהיו מכירים בחכמתם על מה באו להשלים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בכך בשיעור נוסף]. א"כ האדם אכן צריך להבין את הדרך הנכונה, לדעת זאת בלי נגיעות. אם הוא בוחר ונתלה, אז כמובן יאשימו אותו.

נמצאנו למדים ממילא, כי מי שמבינים ויודעים בליבם את האמת כי פאתם הנכרית היא פריצות עצומה, אלא שנתלים בכך שרב פלוני התיר, לא יעזור להם כלום, ויתנו על כך את הדין לעתיד.

יש בתורה כללים, וישנם רבנים אשר אפי' שהם כביכול יודעי תורה, אבל יש עליהם טענות מצד תלמידי חכמים גדולים, שהדרך שלהם היא כפירה, וכדומה. זה לא דרך התורה. אז אם האדם אינו יודע, יש צדדים לכאן ולכאן. אבל הכלל הוא תמיד, אחרי רבים להטות. ההלכה היא כמו הרבים. ואם רוב גדולי תורה ויראה אומרים דרך מסויימת, ואומרים שהדרך האחרת היא כפירה, אזי מי שהולך בדרך שאומרים רוב הגדולים שזאת כפירה, כאשר הוא יגיע לעולם האמת הוא יראה במו עיניו שהם צודקים. אבל אם לא, בודאי שהוא האשם בזה. הוא לא יכול לבחור בדרך המיעוט, ולהגיד כי גם הם יודעים תורה, כיון ששמעת וידעת ואמרו לך שזאת לא הדרך.

אם ידעת שישנם צדדים כאן ולכאן, הרב הזה אומר כך והרב השני אומר אחרת, כל אחד אומר שהשני טועה, אבל ברוב הדברים הם מסכימים, אף אחד לא טוען על השני שהוא פסול מעיקרו, מדברים רק על דבר מסויים שזאת טעות, אבל בשה"כ הרב הזה הוא יר"ש וצדיק ות"ת, רק שבדבר מסויים או מעט פרטים לא נראה לי הדרך שלו, או שאני אומר ההיפך, ואתה נמצא באמצע והינך מתבלבל, הרי כיון שבשה"כ הרוב הוא בסדר, כל דבר הולך אחר רובו. אם אותו אדם נמשך לדרך הזאת, לחוג הזה או לרב הזה, הוא מקושר אליו, והכי הרבה הוא לא רוצה לחיות שקר, אולי הרב הזה טועה, אני אוהב אותו והוא מתאים לי אבל אולי זה לא נכון, אי אפשר להאשים אותך, כי מה שברור שבסופו של דבר, הרוב אצלו הוא נכון, אז על המיעוט הזה א"א להאשים אותך, כיון

צריכים קצת לסדר את הפרט הזה. כי ישנם כאלה הלומדים מדרשים ומוסר וכדו', בגלל שהם לא רוצים להתאמץ, הם עצלנים. אינני מדבר על כך. אין המדובר שזה מתוך עצלות להתייגע בלימוד הגמ' ובעיון וכו', אלא ישנו אחד שהנשמה שלו נמשכת אל הדבר הזה. זה לא בגלל שהוא מתעצל, אלא שם ההצלחה שלו. כאשר הוא משקיע את עצמו בנושא הזה, בכך הוא תופס את עצמו. שם הוא מתייגע, עמל בחלק הזה שבתורה.

לפעמים גם ישנה בעיני מבחינה חברתית, כי הוא מוגבל בגלל כך ללימוד מסויים. אזי כמובן 'אל תפרוש מן הציבור', צריך לעשות מה שהציבור עושה, הוא לא יכול ללמוד שם דברים אחרים, אם זה לא מתאים. אבל כיון שסוף סוף הוא מרגיש בעצמו ריקנות, זה לא מדבר אליו. אז מצד אחד, אין ברירה, אבל הוא צריך להשלים זאת בזמנים הפנויים, שילמד אז מה שליבו חפץ, בכדי שהנשמה שלו תשלים את ייעודה. שירגיש סיפוק בלימודו.

מה שנוגע לגבי איזה רב לבחור, שיורה לו הדרך הנכונה, בודאי שהדבר אינו פשוט. אם אדם בוחר לו רב, ופתאום ח"ו רב אחר יאמר לו שהרב ההוא טועה, ואותו אדם לא יכול להחליט מי צודק.

צריכים לדעת, כי בעצם כעין זה בזמן הנביאים היו נביאי שקר, וכל נביאי האמת מוכיחים על כך, אל תשמעו אל נביאי השקר. אבל איך האדם יידע, מי נביא שקר ומי נביא אמת? אולי הדבר ההיפך?

התשובה היא, אלה שהלכו אחרי נביאי השקר, זה לא בגלל שהם האמינו להם, אלא שהם רצו להאמין להם. איך אתה יכול להאמין לנביא שקר, האומר לך לעבוד עבודה זרה? הרי בתורה כתוב לא לעבוד ע"ז? אלא מאי, אתה סוגר את העיניים, יש לך תירוץ, אתה נתלה בו ובמה שהוא אומר. אבל אתה מבין, שזה שקר מה שהוא אומר, זאת אינה האמת. זאת רק 'כסות עיניים' [ע"י פי' רד"ק על ירמיה פרק י"ד פסוק ט"ז]. ויש בזה עוד דרכים, ובל"ג נרחיב

שבסה"כ הרב הזה לא פרץ גדירות בדרך של כפירה, הכי הרבה הוא טעה בדבר מסויים, אולי הוא צודק ואתה לא יודע, ואתה כוונתך לשם שמים והינך נמשך אחריו.

אבל אם על הרב הזה ישנן טענות שהוא בעל עבירה, וכך הרוב אוחזים, אז א"א לבוא ולהגיד כי בכל זאת לדעתך הוא צדיק. אם יש עליו את המושג 'סאנו שומעניה', אם מאשימים אותו ואומרים דברים חמורים, אזי מי שנמשך אחריו זהו אסון גדול. אתה לא יכול הרי לדעת ולברר את האמת, אז אם אתה פורש מהרב הזה, בודאי שעשית הטוב והישר בעיני ה'. מי מחייב אותך להתחבר אליו, בזמן שיש עליו טענות קשות? כי אם הטענות נכונות, אתה מאבד את עולמך, ותיענש על כך. ע"כ הולכים אחרי דרך הרוב.

חושבני כי זאת התשובה לגבי השאלות האלה וכיו"ב, בדרך כלל. וכמעט כל אדם אמיתי צריך היה לכאורה לשאול את עצמו, מי אמר שאני בדרך הנכונה. אולי מה שאני חושב כך, הוא בגלל שחונכתי כך, זו החברה שאני בה והסביבה. לכן קל לי, ויש לי 'ראיות' שהצד השני טועה. אך הרי גם הם חושבים בהיפך. וזה מביך. אך לפי האמור, יירגע. ותמצית העניין, שאם רבותיו הם ללא חשש כפירה ועבירות, יוכל לסמוך עליהם.

אם כי ישנה אולי דרך אחרת קצת, לבחון זאת, ואינני יודע האם הדבר סותר, אבל אפשר להוסיף זאת לכאן.

בספרי חסידות מביאים, שהבעש"ט ראה ברוח קדשו מה שיהיה בעיקבתא דמשיחא. מובא בספר הדור האחרון [דף קי"ט] בשם ספר אור הנר, כי הדבר כ"כ כאב לבעש"ט, עד שהיכה את ראשו בעץ פעמים רבות מרוב צער.

בעת שהלך הבעש"ט עם תלמידיו בדרך והיה שם הרבה אילנות אשר היו ממולאים בעלין הרבה אשר לא יוכלו להיספר, והכה הבעש"ט הק' זיע"א את ראשו באילנות. שאלו לו תלמידיו למה הוא עושה כן, והשיב הק' שתדעו

שבעיקבתא דמשיחא, יהיו אנשים שמכנים את עצמם בשם רבי, ויהיה מרמים ומטעים את הבריות הרבה, כמו אלו העלין.

אז מה נעשה. איך אדע מי צדיק ומי רמאי?

תשמעו מה הוא אומר, והסימן בזה הוא, אם אחר הבדיקה יתודע לך שהוא נזהר משקר עד הקצה האחרון, אזי תדע שהוא צדיק. החלטת שזהו הרב שלך, איך תדע שהוא באמת אמיתי? תבדוק אותו, אם הוא נשמר משקר עד הקצה האחרון. ובאם תשמע ממנו איזה דיבור של שקר, אזי למען ה', הרחק את עצמך מעל גבולו, כי הוא מצד הסטרא אחרא, וצא טמא תאמר לו, ואל תשמע אליו כלל, כי אין לו חלק באלהי ישראל. ואף אם יראה לך אותות ומופתים, אל תאבה לו.

'אותות ומופתים' יכולים להיות גם מצד סטרא אחרא, לא חייב שזה יהיה מצד הקדושה.

והנה האדם צריך להפיל תפילה ותחינה לפני השי"ת שלא יבלה ימיו לריק ח"ו אצל צדיק שאיננו מסטרא דקדושה, ואזי השי"ת מצילו מכד"ר (ראשי תיבות, מכל דבר רע). וזשה"כ שומר נפשות חסידיו מיד רשעים, אותן הרבנים שהם רשעים, כי כל מי שאינו נפרש משקר לגמרי, הוא רשע רח"ל. והשי"ת ישמור את חסידיו, שלא יבואו לרמאי כזה, רק שיזכו אל צדיק האמת.

א"כ יש לנו כאן בחינה, לראות זאת. לצערינו, ישנם רבים אשר אצלם 'המלה השנייה' שלהם היא שקר, למרות שהם אנשים חשובים. המלה שלהם היא לא מלה, שקר על ימין ועל שמאל. לפי מה שכתוב כאן, צריך לברוח מהם. ועיין שיעור מוצש"ק מטות התשע"ב.

לכאורה, מהי הנקודה הזאת, שקר או אמת. מה זה משנה? אם בכל הדברים האחרים הוא בסדר, רק בגלל הנושא של שקר הוא נפסל?

כנראה, כיון שחותמו של הקב"ה הוא אמת, כמו שאחז"ל במסכת שבת [דף נ"ה ע"ב]. אז אם אתה רואה שאדם זה הוא אמיתי, לא מוציא שקר מפיו, נזהר מאד משקרים, ישנה עליו

שערי יצחק – השיעור השבועי

מסורת יהודי תימן, ישנם כאלה המלמדים תימנים, או שואלים אותם תימנים. שימשיכו לדבוק במסורת אבותינו. פעל הרבה להכניס זאת לישיבות רבות, בצורה מסודרת, שיקבלו את הספרים. וכן בבתי כנסת, בארץ ובחוץ לארץ. ולא לחנם הוא זכה להיות מונצח בספרים הללו, הוא בעצמו מסר שיעורים בשלחן ערוך המקוצר, בפרט במקום מגוריו. דוקא מתוך הספרים האלה, הוא חיבר את הספר 'בת מלך' – הליכות והלכות לבת ישראל, עפ"י שלחן ערוך המקוצר, הכרכים הראשונים שהיו בזמנו, ומשם דלה את העניינים השייכים לנשים.

ברצוני לומר לכם, כי ב"ה חושבני שספרי שלחן ערוך המקוצר זאת סייעתא דשמיא, זה זכות הרבים שהספרים מופצים, אינני יודע להגיד לכם באיזו כמות. אם מישהו יגיד לי שהספר מופץ בחמישים אלף עותקים, או מאה אלף עותקים, אינני יודע האם הוא מגזים. אני לא רוצה להוציא דבר שקר... אינני יודע, עד פי תָּדַל לְסֵפֶר פִּי אֵין מְסָפֵר ובראשית מ"א, מ"טו. התפוצה הבלתי רגילה של הספרים הללו, זאת ממש סייעתא דשמיא.

אולם אני חושב, כי בדבר אחד הרב עמנואל התבדה. כאשר יצא לאור חלק יורה דעה, הוא אמר, טוב, ליורה דעה יהיו שתי מהדורות, כי לגבי יו"ד מי ילמד זאת חלק אורח חיים, יחפשו כולם, אבל לא את יורה דעה. אבל חושבני שהוא התבדה, לא שתי מהדורות אלא חמש עשרה מהדורות לפחות. ובעצם זה בזכותו, כי הוא השתדל בהפצת הספרים, הם נכנסו בכל מקום, וממילא 'חברך חברא אית ליה'. זה גופא ההצלחה שלו, כי זה הרבה בזכותו.

במהדורא המוקטנת, אפשר לקיים ובלכתך בדרך. רבים ביקשו זאת, וברוך ה' שזכינו לכך. כן ירבה וכן יפרוץ.

הקב"ה יזכה אותנו בעז"ה עוד ועוד להגדיל תורה ולהאדירה, ויקויים בנו מה שכתוב ומשלי ה', ט"ז יְפִיצוּ מְעִינְתֶיךָ חוֹצֵה וְגו', אבי"ר.

חותמת כשרות של הקב"ה, ואתה יכול ללכת אחריו.

לגבי כשרויות, בפרט בשר, אכן הדבר קשה במיוחד בדורנו, שיש בזה גם צד ממוזר רב, והשוחד יעוור וגו'. לכן צריך לשאול דוקא מי שאין לו שום נגיעה, מבין ויודע מקרוב, מבפנים. לאכול מה שבטוח ומוסמך ללא עוררין, וללא מריחות.

לעניין גדולי תורה שלא מהחוג החרדי, אינני יודע מהו ש"ת. אף שישנם אצלם יודעי תורה, אך לא גדולים וגאונים כמו אצלנו החרדים. מי שמבין, יודע ומבחין. איפה עומק הלימוד וההיקף בישיבות? ולאידך גיסא נמי הקיצונים לחומרא, ועכ"פ רוב מניין ורוב בניין הם אצלנו.

חושבני כי מסך הדברים שאמרנו בס"ד כאן, אפשר לצרף ולצאת מכל הבלבולים. כל אחד יכול לבחור לו את הדרך שילך במסילה העולה במעלה בית אל, אבי"ר.

דברי מרן שליט"א בשבת ההוצאה המחודשת של סדרת הספרים שלחן ערוך המקוצר ח' חלקים שיצ"ל השבוע במהדורא מוקטנת, לעילוי נשמת הרה"ג עמנואל בשארי זצ"ל מנכ"ל מכון פעולת צדיק.

לסיום יש לנו בשורה טובה. יצאה לאור מהדורא חדשה של 'שלחן ערוך המקוצר', מהדורא מוקטנת עם כריכה רכה. בעבר היה מוקטן רק ששה חלקים, אבל כעת יש את כל שמונת החלקים. זה יצא לאור לעילוי נשמתו של ידידנו הרב עמנואל בשארי זצ"ל שהיה מנכ"ל פעולת צדיק, במשך שנים רבות. מי שמפיץ זאת הוא כמובן ידידנו הרב ניר טיירי הי"ו, מנכ"ל פעו"צ האידנא.

הרב עמנואל בשארי היה ידיד דגול שלנו, מסר את נפשו ימים ויליות להפיץ את תורת חכמי תימן בארץ ובעולם. הוא השתדל מאד להפיץ את ספרי שלחן ערוך המקוצר, לפרט ולכלל, השתדל להכניס זאת לכל בית, גם לרבנים מעדות אחרות. ואכן רואים שעיי"כ ידעו את